

Aşağıdaki Nogay Türkçesi metinleri okuyunuz, metinlerin transkripsiyonunu yapıp Türkiye Türkçesine aktarınız, cümleleri dilbilgisi bakımından (ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözcük bilgisi) inceleyiniz.

Kaynak:

Alal Kosak, Nogay Halk Ertegiler, (yayıncı: T.A. Akmanbetov), Çerkessk 1985.

Кызлардынъ тириси

Бир ногай Ханнынъ уш кызы болыпты. Бириншиси — туын туьскенде, экиншиси — танъ атканда, ушиншиси — куын тувганда дуньяга энген экенлер. Сонынъ ушин Хан кызларын Туьнкыз, Танъкыз, Куьнкыз деп атаган.

— Мен оьлсем, кайсы кызым дуньяга ие болар экен? — деп бир куын Хан ойлайды.

Сонъ ол, кызларын шақырып, сол ойын билмеге суьйип, оларды сынады:

— Элге каарлы яв келеятыр, белки, канлы майданда аьжел табарман, сол себептен янынъыз суьйгенин тиле нъиз, — дейди.

— Иылкы, туье, — дейди Туьнкыз.

— Алтын, куьмис, — дейди Танъкыз.

— Тулпар минип, суьнъги алып, ата-бабалар топырагын саклав ушин бир тостакай канымды тоькпеге, сени мен бараман атам, — дейди Куьнкыз.

— Улдай алал экенсинъ, — деп Хан, кызын исен оьбип, оьзиннен сонъ халкка тийисли ие болмага аьвлетн бар экенине оьктемсийди.

Ата оьсиетин толтырув

Бир карттынъ уьш улы, уьш кызы болыпты. Ол оьлектен алдын:

— Уьйкен кызымды Карагуска, ортаншысын — Бобриге, кишкейин Хан улына берерсиз, — деп оьсиет этеди.

Карт ян берген сонъ, арасы коьп заман кетпей, уьйкен кызын Карагус, ортаншысын Бобрин алып кетеди. Энь кишкейди арбага олтыртып, агалары Хан юртына йолланадылар. Йолда куьшли ел эсип, бузлы ямгыр явады, уьйкен агалары арбады ыкка бурады. Ыкка бурувга карттынъ кенжепайы муьлкир болмайды. Кара булыт карындасын ушыртып алып кетеди. Куйынга да эс бермей, карттынъ кенжепай улы, агаларын таслап, ызыннан йоьнейди. Карагуска барган аьптесининъ уьйине шыгып калады. Карындасы аданасын коьтерип алып коьп суьеди, елкесинен бир туьеди, тойдырады эм оны куьевиннен ясырады.

Ел эсип, шанъ коьтериледи, Карагус конады:

— Аьдемнинъ ийиси бар, — дейди ол.

— Коьктен ер юзине коьз салган сен коьрерсинъ. Мунда аьдем кайдан келсин, — дейди хатыны.

Карагус ашап тойган сонъ хатыны:

— Уьйкен агам келсе не этерсинъ? — дейди.

— Тирилей ютарман.

— Ортаншысы келсе?

— Аскакка асарман.

— Кишкейи келсе?

— Аракы ман бал берермен, — дейди Карагус.

Хатынынынъ кишкей агасын коьрип, Карагус айткан кепте хош алады. Не себептен оны йолда шыкканын билип Карагус:

— Кара дав акашкан, — дейди.

Сонъ ол кайын агасын Бобрин ездесининъ уьйине аькетеди. Аьптеси суьйинеди, ас береди, Бобринен кардашын ясырады. Бобрин келеди тилин салпыратып, канжыгасына коян илип:

— Аьдем ийиси бар, — дейди ол.

— Дуныяды бес айланасынъ, аьдемди коьрсенъ сен коьресинъ, мунда аьдем ийис кайдан келсин? — дейди хатыны.

Боъри ашап, уйкап турган сонъ, хатыны:

— Уыйкен агам келсе не этерсинъ? — дейди.

— Тирилей ютарман.

— Ортаншысы келсе?

— Ягарман.

— Кишкейи келсе?

— Сый берермен, — дейди Боъри.

Боъри кайын агасын коърип, оъзи айткан кепте сый береди. Онынъ кайдай кайгы ман юргенин билип:

— Мен сени элтермен керек ерге, тек Кара давдынъ алты кулаш бизин, уш туяклы атын, тогыз оъгиздинъ коъниннен ясалган ялавын аларсынъ, — дейди.

— Боъри мен ол Кара дав яшайтаган орманга барады. Ак термединъ алдында елмавыз олтыры экен, калгып, бир пуд сагыз шайнап. Курткадынъ авызына атынынъ куйрыгын сугып, яс сагызды шыгарады. Елмавыз авызын кыйшайтып уйкалды. Карындасын коърип, яс Боъридинъ айткан соъзлерин мутады. Елмавыз уянады, кыз йок. Биз бен туъртип Кара давды уянтады.

Кара дав, тогыз оъгиздинъ этин ашап, тогыз казаннынъ сорпасын симирип, тогыз оъгиздинъ коъниннен этил-

ген ялавды да алып, уш туяклы атка минип, кашканларды кувады. Коъзин юмып ашкышай артларыннан етеди эм кыздынъ аданасын эки боъледи. Кыз аданасын аттынъ куржынына салып йибереди. Боъридинъ уйине ат келеди. Савысканнан кайгылы хабарды Карагус эситип, бир йылы юмыртка аькеледи. Боъри кирпичден бир япырак алып обыргуска дарман ясатып, кайын агасын сав этеди. Яс эсин-басын йыйган сонъ, куевлери болган истинъ акында ога айтадылар.

Кара давдынъ кулынламага болжалы еткен байталы болган. Оьткен йыл боърилер кулыннынъ бир аягын ашаганлар. Танъга карсы байтал кулынлайды, боъридинъ аркасында ясырынып, яс, кулынды капка салып, Карагуска береди, боърилер улып каладылар. Кулынга сув орнына суът, пишен орнына ем бериледи, эм ол бир юмадан асыл болады. Сол кулынга олтырып Яс тагы да Кара давдынъ орманына йолланады.

Ак термединъ алдында Елмавыз калгып, сагыз шайнап олтыры экен. Елмавыздынъ авызына аттынъ куйрыгын сугып, сагызды шыгарады. Елмавыз басын кыйшайтып уйклайды. Бир заманнан сонъ куртка уянады, кыз йок. Биз бен Кара давды уянтады. Кара дав тогыз обгиздинъ этин ашап, тогыз казаннынъ сорпасын симирип, тогыз обгиздинъ коьниннен ясалган ялавды да алып, уш туяклы атка минип, кашканларды кувады, коьзин юмады, ашады, етпейди, сол затка ашувланып, ашувыннан ярылады.

Аданасы карындасы ман Хан юртына йол алады. Яс албыр-ялбыр болып юрген агаларына карсы болады. Агаларын иниси ювиндырады, кийиндиреди. Олар, инисин облтирип, карындасын хан улына берип бай болаяк боладылар. Аргымак агаларынынъ намарт ойларын яска билдиреди. Ол агаларына барып:

— Мен сизге яманлык йорамайман, сувда Кара давдынъ йылкысы бар, шыгарынъыз, — дейди.

Агалары сувдан йылкыды шыгарамыз деп батадылар. Аданасы аьптесин ханга аькетип атасынынъ обсиетин толтырганда, ийниннен тав туьскендей болады.